

Trygg By Norge

Hatefulle ytringer, holdninger og hatkriminalitet i Bærum kommune

— Hurtig kartlegging og handling —

Sammendrag

Bærum kommune og Oslo politidistrikt har over flere år arbeidet med forebygging av voldelig ekstremisme. En viktig erfaring fra dette arbeidet er at det trengs mer kunnskap om omfanget av hatefulle ytringer, holdninger og hatkriminalitet i Bærum. Dette var foranledningen til at Bærum kommune og politiet i Bærum etablerte en HKH-gruppe (hurtig kartlegging og handling) for å kartlegge omfanget av hatefulle ytringer og holdninger til de seks minoritetsgruppene som definert i straffeloven §185. Gruppene er basert på hudfarge, nasjonale eller etniske opprinnelse, religion eller livssyn, seksuelle orientering, kjønnsidentitet eller kjønnsuttrykk og til slutt nedsatt funksjonsevne.

Etter at kartleggingsteamet var etablert og problemstillingen var utarbeidet, startet arbeidet med å finne eksisterende kunnskap, identifisere kunnskapshull og problemområdene på feltet. Vi gjennomførte deretter en innledende konsultasjon, hvor kommunale tjenester og frivillige organisasjoner kom med innspill til videre arbeid og kartlegging. Gjennom den innledende konsultasjonen fikk vi innblikk i tjenestenes arbeid med hatefulle ytringer.

På oppdrag fra Bærum kommune gjennomførte Ipsos en spørreundersøkelse for å kartlegge befolkningen i Bærum sine holdninger til minoritetsgruppene. Undersøkelsen ga nyttig kunnskap om utbredelsen av negative holdninger og hvilke grupper det er flest negative holdninger til. Likevel, og sett under ett, viste denne undersøkelsen at befolkningen i Bærum har positive holdninger til mennesker fra de seks minoritetsgruppene.

For å kartlegge personers egne erfaringer med hatefulle ytringer rekrutterte vi informanter til kvalitative intervjuer. Informantene som ble intervjuet hadde tilknytning til de ulike minoritetsgruppene, og kontakten med dem ble formidlet gjennom tjenestene og organisasjonene fra den innledende konsultasjonen. Intervjuene ble gjennomført både i grupper og individuelt, med intervjuguider tilpasset de ulike informantene. Med intervjuene ønsket vi oppnå en forståelse av hvem som utsettes for hatefulle ytringer, hvem som utsetter andre for det, hvor det skjer og hvordan slike handlinger håndteres i dag.

Kartleggingsteamet utarbeidet også en egen kommunal undersøkelse som ytterligere skulle kartlegge opplevelser med hatefulle ytringer hos mennesker fra minoritetsgruppene. Denne undersøkelsen ble også formidlet gjennom tjenestene og organisasjonene, og svarene ga nærmere innsikt i problemområdet.

Ipsos sin undersøkelse viser at befolkningen i Bærum stort sett har positive holdninger til minoritetsgruppene. Funn fra både intervjuene og den kommunale undersøkelsen viser at personer som har vært utsatt for straffbare hatefulle ytringer sjeldent anmelder forholdet. Årsakene de oppgir til dette er blant annet forhold som lav tillit til politiet, manglende kunnskap om at saken kan anmeldes og at en ikke ønsker å bruke politiets ressurser. Andre funn fra intervjuene viser at hatefulle ytringer og handlinger ofte forklares med manglende kunnskap om mangfold og minoriteter, både hos lærere, offentlige tjenesteytere, politi og befolkningen generelt. Undersøkelsene vi har gjennomført har vist at minoritetsgruppene utsettes for hatefulle ytringer og handlinger, at det skjer på flere områder i samfunnet og at det ikke er entydige kjennetegn på hvem som kan være utøver.

Kartleggingsteamet har hatt ukentlige møter på Teams gjennom hele prosessen, og har i sluttfasen av arbeidet hatt fysiske workshoper. Her har vi trukket frem funn fra undersøkelsene og intervjuene, samt arbeidet med rapport, handlingsplan og forslag til tiltak.

Mot slutten av prosjektet holdt kartleggingsteamet en avsluttende konsultasjon. Da ble kartleggingens hovedfunn presentert og diskutert med de samme deltakerne som i innledende konsultasjonen.

Takk!

Denne rapporten er utarbeidet i samarbeid mellom Bærum kommune og Oslo politidistrikt, ved Bærum politistasjon. De aller største bidragsyterne til denne rapporten er våre informanter!

En hjertelig og stor takk til alle som har deltatt. Deres åpenhet har vært avgjørende for at vi har kunnet danne oss et bilde av situasjonen i Bærum. I andre rekke vil vi takke alle de frivillige organisasjonene og enkeltpersoner som har bidratt i prosjektet. Noen organisasjoner har bidratt ekstra organisasjonene FRI, Unge funksjonshemmede og Stiftelsen 10. august har gitt viktige innspill til undersøkelsene og innledet i møter.

Tusen takk til veileder i KORUS Øst, Stian Overå, for grundig, tålmodig og god veiledning. En ekstra takk til Kirvil Markussen som, med stødig hjelp fra Anne Kathrine Larsen (begge fra Bærum kommune) i det store og hele har ført rapporten i pennen. Tusen takk til Ipsos som gjennomførte befolkningsundersøkelsen for oss og som var lydhøre for våre mange innspill. Tusen takk til Tryggby-samarbeidet i regi av Gjensidigestiftelsen og Nordic Safe Cities for både finansiell og faglig støtte. Tusen takk til SLT-styret vårt som etterspør kunnskap og fakta som grunnlag for handling, og som støtter prosjektet i sin helhet. Hjertelig takk til Henning Krogsrud som har stått for rapportens visuelle uttrykk.

Tusen takk til hele kartleggingsteamet for en solid gjennomføring "på toppen av alt annet"!

Bærum, mai 2022

*Cecilie Stokke, radikaliseringskontakt i Oslo politidistrikt og
Mari Oppedal, SLT-koordinator.*

Kartleggingsteamets tanker og utgangspunkt

For å gjennomføre denne kartleggingen satte vi sammen et kartleggingsteam. Teamet ble satt sammen av representanter fra Bærum kommune og Oslo politidistrikt, samt en veileder fra KORUS Øst. Noen av oss kjente hverandre fra før, mens andre ikke gjorde det. Felles for oss alle var en tilknytning til tema i kraft av vår stilling, i tillegg til et ønske og engasjement om å lære og utforske feltet mer.

Vi skulle snakke med mennesker om et sensitivt tema. Vi skulle kartlegge holdninger i befolkningen til minoritetsgrupper. Hva vil vi finne? Hvordan vil mulige negative funn påvirke minoritetsgruppene? Hvordan vil befolkningen ta imot at kommune og politi kartlegger holdningene deres? Kommer vi til å krenke noen med våre spørsmål? Dette var noen av spørsmålene vi diskuterte, før vi også ble nødt til å diskutere mulighetene for praktisk gjennomføring i et Norge som stadig åpnet opp og stengte ned som følge av koronapandemien.

I vårt første store innledende møte i prosjektet deltok over 30 organisasjoner som ville bidra i arbeidet med å kartlegge og forebygge hat. Engasjementet var stort til tross for digitale møterammer og med mange som aldri hadde møtt hverandre før. De representerte ulike interessegrupper og det ble tydelig for oss at hat oppleves og rammer temmelig likt uavhengig av grunnlaget det er fremsatt på. Møtet satte en trygg ramme for det videre arbeidet; her var det mange som vil bidra og gi støtte!

Det har ikke vært vanskelig å finne personer som ville snakke med oss, men vi strevde en del med å finne de riktige «inngangsportene» til enkelte av målgruppene i Bærum. Vi har blitt tatt varmt imot. Samtidig har vi kjent på at vi kunne bidra til å stigmatisere personer eller grupper ved å spørre om de har blitt utsatt for hat på bakgrunn av hvem de er. Det har vært intervjuer med vondt i magen og tårer i øyekroken, fordi det vi har blitt fortalt har vært vondt å høre om.

Vi har fokusert på negative sider av samfunnet, og har ikke spurt spesifikt om det positive. Et slikt problemfokus kan stå i fare for å tegne et dystert bilde av lokalsamfunnet vårt. Samtidig har vi møtt mye hjertevarme og velvillighet. Det har vært rørende å oppleve engasjement for bekjempelse av hat som retter seg mot andre grupper enn ens egen. Vi har møtt åpenhet om negative erfaringer med både kommune og politi selv om vi representerer disse.

Befolkningsundersøkelsen om holdninger til minoritetsgrupper i Bærum ga oss flere positive svar. Blant annet så vi i denne at mange ville likt å få mennesker fra en minoritetsgruppe inn i vennekretsen. Dette bekreftes i intervjuer og møter; det er et ønske å møtes på tvers og bli kjent. Kunnskap og kjennskap blir av mange ansett som den viktigste medisinen mot hat.

Vi har lært mye om hvordan ulike mennesker og grupper definerer utrygghet eller hva som oppleves som hatefullt eller vanskelig; et blick kan gjøre fryktelig vondt. Vi lever i en tid der hat, rasisme, diskriminering og ytringsfrihet stadig diskuteres. Woke-bevegelsen, krenkeshysteri eller krenkelseskultur, Cancel Culture og Black Lives Matter er noen av begrepene vi er blitt vant til å høre i diskusjoner om hat og ytringsfrihet. Samtidig har vi en lokal kontekst og et sår som har vist hatets ytterste konsekvens; et rasistisk motivert drap og et terrorangrep mot en moske 10. august 2019. Som kartleggingsteam har vår viktigste oppgave vært å finne ut av hvordan det enkelte menneske i Bærum opplever hat rettet mot seg på bakgrunn av hvem man er. Drøfting av ytringsfrihetens grenser er ikke et tema for dette prosjektet. Menneskemøtene er det som sitter sterkest igjen. I tillegg til et stort ansvar; vi kan ikke som kommune og politi si at vi ikke vet, og når vi nå har spurt og fått svar, er det vår oppgave å gjøre noe med det.

« Med Bærumsamfunnets visjon og verdier skal vi sette pris på og respektere forskjellighet, skape følelsen av fellesskap og tenke på fremtiden når vi tar våre valg »

Innhold

1	Innledning.....	9
1.1	Om Bærum kommune	9
1.2	Bakgrunn for kartleggingen	10
1.3	Mål og avgrensning	11
1.4	HKH og kartleggingsprosessen	12
1.4.1	Kartleggingsteamet	13
2	Teori og metode.....	13
2.1	Hatytringer og hatkriminalitet	13
2.2	Undersøkelser om hatkriminalitet	15
2.3	Metoder	16
2.3.1	Inledende konsultasjon	16
2.3.2	Ipsos	16
2.3.3	Kommunal spørreundersøkelse	16
2.3.4	Intervjuer	17
2.3.5	Avsluttende konsultasjon	17
2.3.6	Etiske hensyn	17
3	Funn og analyse.....	19
3.1	Innledning	19
3.2	Ipsos undersøkelde av holdninger til minoritetgruppene i Bærum	19
3.3	Kommunal undersøkelse om erfaringer med hatefulle ytringer	21
3.4	Informantenes forståelse av hatefulle ytringer og hatkriminalitet	21
3.5	Innledning om kvalitative ytringer	22
3.6	Hvem utsettes for hatefulle ytringer?	22
3.7	Hvem utøver hatefulle ytringer?	25
3.8	Hvor forekommer hatefulle ytringer?	28
3.9	Hvordan håndteres hatefulle ytringer i dag?	29
3.10	Hva er utfordringene på dette området?	30
3.11	Hva er behovene?	31
4	Oppsummering, videre satsning og handlingsplan.....	34
	Handlingsplan	35
	Kildehenvisning	36

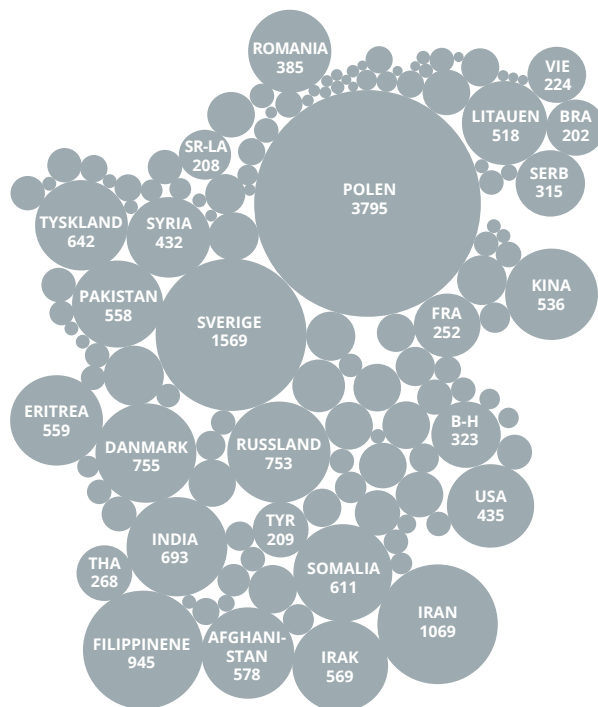
1 Innledning

1.1 OM BÆRUM KOMMUNE

Bærum kommune ligger i Viken fylke og har nærmere 130 000 innbyggere. Bærumsamfunnet består av ca. 200 ulike nasjonaliteter med nesten like mange språk, hvor personer fra Polen og Sverige utgjør de største innvandringsgruppene. Sammenlignet med andre kommuner hadde Bærum i 2021 en høyere andel innvandringsbefolkning (18,6%) enn resten av landet (14,8%).

61,3% av Bærums befolkning er medlem i Den norske kirke, og 13,8% i andre tros- og livssynssamfunn. Det er registrert over 750 frivillige lag og foreninger i Bærum. Om lag 120 av disse mottar kommunale tilskudd, hvorav flere arbeider med tematikk knyttet til mangfold og inkludering. I arbeidet med dette prosjektet har vi vært i dialog med flere lag og foreninger innen denne kategorien, som har vært med å påvirke problemstillingen spesielt.

Bærum kommune skårer høyt på mange folkehelseindikatorer. Andelen som bor i husholdninger med vedvarende lavinntekt er lavere enn ellers i landet og andelen som fullfører videregående utdanning er høyere enn landsgjennomsnittet. Færre bor alene og ungdom er mer enn gjennomsnittlig fornøyd med nærmiljøet sitt.¹ En stor andel av Bærums befolkning har universitet eller høyskole som høyeste fullførte utdanning. I arbeidet med dette prosjektet har vi vært i dialog med flere lag og foreninger innen denne kategorien, som har vært med å påvirke problemstillingen spesielt.

Modellen viser ulike nasjonaliteter fordelt etter landbakgrunn i 2021 i Bærum. Norge er ikke medregnet.

Kilde: SSB, sist målt: 01.01.2021

**Sammen skaper vi fremtiden -
mangfold, raushet, bærekraft**

Åpenhet - respekt - mot

Med Bærumsamfunnets visjon og verdier skal vi sette pris på og respektere forskjellighet, skape følelsen av fellesskap og tenke på fremtiden når vi tar våre valg.²

1.2 BAKGRUNN FOR KARTLEGGINGEN

Hatefulle ytringer har fått mye fokus det siste tiåret. Regjeringen retter oppmerksomhet mot hatefulle ytringer og hatkriminalitet, diskriminering, antisemittisme og muslimhets gjennom flere handlingsplaner og strategier. I 2016 la regjeringen frem en nasjonal strategi for forebygging av hatytringer på bakgrunn av omfanget av hatefulle ytringer knyttet til kjønn, etnisitet, religion eller livssyn, nedsatt funksjonsevne eller seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk. Noen ytringer er forbudt etter norsk lov og skal straffeforfølges. Regjeringen påpeker at offentlige myndigheter og undervisningsinstitusjoner har et særlig ansvar for aktivt å forebygge hatefulle ytringer og sørge for at personer som utsettes for dette får oppfølging.³

Som beskrevet i regjeringens handlingsplan mot diskriminering av, og hat mot muslimer fra 2020, vil diskriminering kunne være til hinder for gode levekår, god integrering, deltakelse i arbeidslivet og utbytte av en persons utdanning og andre ressurser.⁴ Det er viktig at arbeid mot hatefulle ytringer settes på dagsorden, da et negativt søkelys og kunnskapsmangel kan bidra til mer stigmatisering og fordommer.

10. august 2019 opplevde Bærum et terrorangrep som rystet lokalsamfunnet og skapte frykt hos mange. 21 år gamle Philip Manshaus angrep Al-Noor moskéen og drepte sin stesøster, Johanne Ihle-Hansen. Et terrorangrep er hatkriminalitet i ytterste konsekvens. I etterkant av tragedien oppstod det diskusjoner både lokalt og nasjonalt om hvorvidt polariseringen i samfunnet øker.

Bærum kommune og Oslo politidistrikt har over flere år arbeidet med forebygging av voldelig ekstremisme. Begge parter anser det som nødvendig å få mer informasjon om status i Bærum for bedre å kunne vurdere hvor den målrettede innsatsen bør rettes. I tillegg ønsker kommune og politi å involvere sivilsamfunnet i identifiseringen av gode tiltak.

Bærum kommune har de siste årene deltatt i et nordisk nettverk for forebygging av ekstremistisk hat og vold, opprinnelig initiert av nordisk ministerråd, kalt Nordic Safe Cities.⁵ I 2020 inngikk Nordic Safe Cities et samarbeid med Gjensidigestiftelsen og dannet konseptet Tryggby for de norske byene i nettverket.⁶ Bærum kommune og Oslo politidistrikt ønsker i dette prosjektet å styrke den forebyggende innsatsen på tvers av hele Bærum kommune.

Med dette som utgangspunkt bestemte Bærum kommune og politiet i Bærum seg for å gjennomføre en kartlegging i Bærum. Hensikten med kartleggingen har vært å få et bedre grunnlag for å kunne vurdere hvor den målrettede innsatsen på dette området bør legges i årene fremover. For å involvere sivilsamfunnet i identifisering av behov og tiltak skulle kartleggingen gjennomføres i samarbeid med både befolkningen generelt og interesseorganisasjoner, frivillige lag og foreninger spesielt.

Bærum kommune har handlingsplaner som er relevante for tematikken i denne rapporten. Det gjelder særskilt "Handlingsplan for kjønn- og seksualitetsmangfold"⁷ og «Handlingsplan for forebygging av hatefulle ytringer og voldelig ekstremisme».⁸ Å sikre et inkluderende og mangfoldig Bærumsamfunn er et grunnleggende mål i kommunens samfunnsdel. I 2022 revideres sistnevnte handlingsplan av Bærum kommune og Oslo politidistrikt.

Denne rapporten vil være en del av kunnskapsgrunnlaget for revideringen av overnevnte handlingsplan. Tiltak som omhandler Bærum kommune og Oslo politidistrikts ansvarsområde vil i hovedsak forankres i handlingsplanen. Tiltak som foreslås på tvers av sivilsamfunn, kommunen og politiet vil synliggjøres i denne rapporten.

Motsetningene til hatefulle ytringer og hatkriminalitet kan beskrives som toleranse for mangfold og inkludering. Dette er viktig å jobbe for, slik at vi kan skape et trygt Bærumssamfunn for alle. Det kan oppstå dilemmaer i arbeidet med å forebygge og håndtere hatytringer. Skal man begrense hatefulle ytringer og ekstremisme som ikke regnes for å være straffbar, må en hele tiden diskutere og veie opp mot å bevare og sikre ytringsfriheten og religionsfriheten.

1.3 MÅL OG AVGRENSNING

Målet med denne kartleggingen var å skaffe til veie mer kunnskap om omfang og opplevelser av hatefulle ytringer og hatkriminalitet blant beskyttede minoritetsgrupper. I tillegg ønsket vi i kartleggingen å finne ut mer om majoritetsbefolkningens holdninger til disse overnevnte gruppene. Basert på funn og erfaringer i kartleggingen var målsettingen å komme med forslag til tiltak som kan iverksettes av kommune, politi og sivilsamfunnsaktører.

Målgruppene som inngår i kartleggingen, er minoritetsgrupper beskyttet mot hatefulle ytringer gjennom straffeloven §185.⁹ I tillegg har Bærums majoritetsbefolkning generelt vært målgruppen for kartlegging av holdninger til minoritetsgruppene.

§ 185 Hatefulle ytringer

Med bot eller fengsel inntil 3 år straffes den som forsettlig eller grovt uaktsomt offentlig setter frem en diskriminerende eller hatefull ytring. Som ytring regnes også bruk av symboler. Den som i andres nærvær forsettlig eller grovt uaktsomt fremsetter en slik ytring overfor en som rammes av denne, jf. annet ledd, straffes med bot eller fengsel inntil 1 år.

Med diskriminerende eller hatefull ytring menes det å true eller forhåne noen, eller fremme hat, forfølgelse eller ringeakt overfor noen på grunn av deres

- a. hudfarge eller nasjonale eller etniske opprinnelse,
- b. religion eller livssyn,
- c. seksuelle orientering,
- d. kjønnsidentitet eller kjønnsuttrykk, eller
- e. nedsatte funksjonsevne.

Parallelt med kartleggingen har vi arbeidet aktivt for å inkludere spørsmål om hatefulle ytringer i Ungdata-undersøkelsene, en nasjonal spørreundersøkelse som gjennomføres med elever på ungdomsskolen og i videregående opplæring. Dette lyktes vi med å få gjennomslag for. I 2022 vil alle ungdataundersøkelser i Bærum inneholde spørsmål om hatefulle ytringer. Dette vil gi et solid grunnlag for å få mer innblikk i barn og unges erfaringer knyttet til temaet. Elevundersøkelsen gir også noe kunnskap om diskriminering på bakgrunn av den man er. Tall fra elevundersøkelsen vil bli sett sammen med resultatene fra Ungdataundersøkelsen for å lage et helhetlig bilde av utfordringene for barn og unge. Ungdataresultatene foreligger ikke før ferdigstilling av denne rapporten. Denne rapporten beskriver derfor i liten grad barn og unges perspektiv av utfordringsbildet. Underveis i kartleggingen drøftet vi jevnlig hvilke grupper som er godt representert i datamaterialet, og hvilke grupper som eventuelt er underrepresentert. Vi tok kontakt med alle gruppene for å rekruttere informanter til intervjuer, men ikke alle hadde medlemmer i Bærum, mulighet eller ønske om å

delta i prosjektet. Tilgangen til enkelte av gruppene var derfor noe begrenset. Dette gjaldt spesifikt gruppen som representerer grunnlaget seksuell orientering og kjønnsuttrykk. Gruppen nedsatt funksjonsevne er svært mangfoldig og mange ulike organisasjoner representerer ulike former for psykisk og/eller fysisk funksjonsnedsettelse. Det var derfor noe usikkerhet knyttet til hvem og hvordan informanter til denne gruppen skulle rekrutteres.

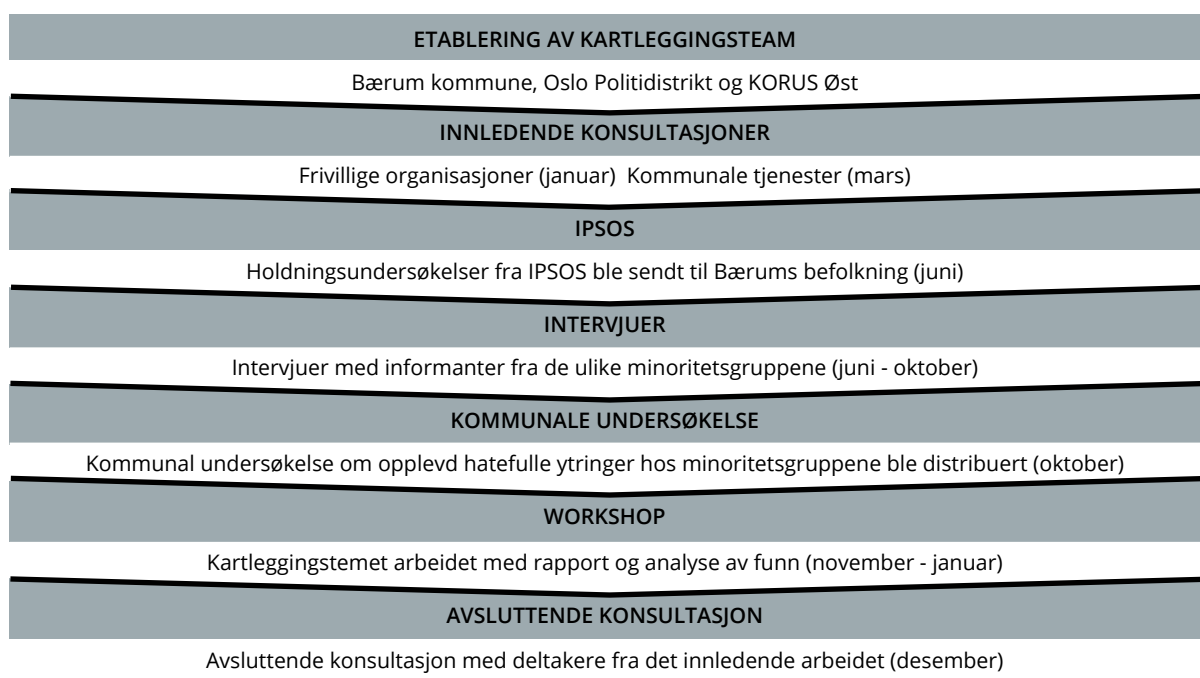
Både i intervjuene og i den kommunale spørreundersøkelsen kom det frem at hatefulle ytringer ofte utspiller seg på nettet. Innenfor rammene av denne kartleggingen har vi ikke hatt muligheten til å gå mer inn på dette området. Kartleggingen har heller ikke gått nærmere inn på hat mot politikere, fordi politikere ikke vurderes som beskyttet minoritetsgruppe jf. strl. §185.

Når vi retter oppmerksomheten mot hatefulle ytringer som et problemområde, er det fort gjort at fremstillingen av Bærumsamfunnet oppfattes som negativ for leserne av rapporten. Det er derfor viktig å understreke at mange av våre informanter ga uttrykk for at de opplever Bærum som et positivt og trygt miljø, og at det store flertallet i majoritetsbefolkningen har positive holdninger til minoritetsgruppene. Dette kom frem også av holdningsundersøkelsen som ble gjennomført i kartleggingen.

1.4 HKH OG KARTLEGGINGSPROSESSEN

Hurtig kartlegging og handling (HKH) er en kartleggingsmodell utviklet av Verdens Helseorganisasjon. Modellen er tilpasset norske forhold av KORUS Vest Bergen.

Ved bruk av HKH-metoden kartlegges og innhentes informasjon som skal gi en rask oversikt over sosiale og helsemessige problemområder hos målgruppen, og instansers pågående innsats på det gitte området. I kartleggingen brukes både eksisterende data, og kvantitative og kvalitative metoder der dataene er mangelfulle. For å sikre pålitelighet blir funnene kryssjekket på tvers av ulike datakilder. En konklusjon formuleres på bakgrunn av undersøkelsene som er gjort, og tilrettelegger for rask innsats og utvikling av formålstjenlige intervensjoner.

Modellen viser kartleggingsprosessen som er gjennomført etter mal fra HKH-modellen.

1.4.1 KARTLEGGINGSTEAMET

Kartleggingsteamet har hatt ansvar for koordinering og gjennomføring av kartleggingen og har inkludert deltakere med ulike faglige og yrkesmessige bakgrunner. Teamet har møttes jevnlig gjennom hele HKH-prosessen. Kartleggingsteamet ble ledet av SLT-koordinator Mari Grova Oppedal, og har gjennom hele prosessen blitt veiledet av KORUS Øst ved Stian Overå.

Prosjektet og kartleggingen er forankret i SLT-styret. Styret for SLT Bærum består av ordfører, leder for hovedutvalg barn og unge, kommunaldirektør velferd, leder for enhet Vest i Oslo politidistrikt/stasjonssjef i Bærum og seksjonsleder forebyggende enhet Vest.

2 Teori og metode

2.1 HATYTRINGER OG HATKRIMINALITET

Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO) beskriver hatytringer som nedverdiggende, truende, trakasserende og/eller stigmatiserende ytringer, som rammer enkelte personers eller gruppers verdighet og anseelse i samfunnet. Videre fremmer disse ytringene negative følelser, holdninger og oppfatninger basert på personers kjennetegn, slik som for eksempel hudfarge eller religion. Ifølge LDO er hatytringer ofte bygget på negative stereotyper, fordommer og stigmaer som spiller på ubegrunnet frykt, forakt for det som er annerledes og forestillinger om naturgitte hierarkier. I sin mest ytterliggående form kommer hatytringer i form av trusler, glorifisering av vold, oppfordring til vold, drapsretorikk - og i enkelte tilfeller i kombinasjon med vold og drap, dvs. hatkriminalitet.¹⁰

Regjeringens strategi mot hatefulle ytringer 2016-2020 skal bidra til å forebygge og bekjempe hatefulle ytringer. Regjeringen retter oppmerksomheten mot å skape gode og trygge møteplasser og arenaer for dialog, samt øke bevisstheten om konsekvenser av hatefulle ytringer. Regjeringen ønsker å sikre at hatefulle ytringer og hatkriminalitet prioriteres i alle politidistrikter.

Politiets prioritering av etterforskning innen hatkriminalitet er fastsatt gjennom Riksadvokatens mål og prioriteringer for 2021¹¹, hvor det kommer frem at hatkriminalitet skal vies særskilt oppmerksomhet. Oslo politidistrikt har siden 2014 hatt en egen hatkrimgruppe. Denne enheten jobber utelukkende med etterforskning av hatkriminalitet, som den eneste i sitt slag i Norge. I 2021 ble det bestemt at det skal opprettes et nasjonalt kompetansemiljø på hatkriminalitet som skal bistå hele det norske politiet, og lokaliseres i Oslo politidistrikt.¹² I tillegg har Oslo politidistrikt opprettet et eget oppfølgingstilbud, Trygghetsprogrammet¹³, som er et tilbud til alle som er utsatt for hatkriminalitet. Målet er at den fornærmede skal finne tilbake til trygghetsfølelsen etter en hendelse, slik at frykt og hat ikke får slå rot. Man har i enkelte saker sett at fornærmede selv kan bli utøvere dersom en ikke jobber med hatet/frykten som kan oppstå etter en hendelse. I ytterste konsekvens kan hat som bygger seg opp etter en hendelse lede noen til å søke beskyttelse hos andre, for eksempel en ekstrem gruppering. Det er derfor svært viktig at politiet jobber med å ivareta de som utsettes for hatkriminalitet – da dette også kan forebygge radikaliserings og voldelig ekstremisme.

2.2 UNDERSØKELSER OM HATKRIMINALITET

Forskningslitteraturen om hatefulle ytringer, rasisme, muslimfiendtlighet og diskriminering er stor og det publiseres stadig nye rapporter og undersøkelser. I vår litteraturgjennomgang har vi spesielt fokusert på nyere norsk forskning på området. Under beskriver vi i korte trekk de kunnskapskildene som vi har funnet mest relevante knyttet opp mot vår egen kartlegging.

Politiets innbyggerundersøkelse fra 2019 peker på at kun to av ti som har vært utsatt for hatkriminalitet anmelder forholdet. Den viser også at de som har opplevd hatkriminalitet har lavere tillit til politiet enn de som har vært utsatt for andre former for kriminalitet. De som oppfatter at politiet regelmessig er synlige og at politiet kommer raskt til stedet ved akutt behov for hjelp, har høyere tillit til politiet. De viktigste grunnene til at hendelser ikke blir anmeldt er ifølge undersøkelsen at de som har opplevd hatkriminalitet ikke ser behovet for eller poenget med å anmelde, at de har liten tro på at politiet kommer til å løse saken på en god måte, eller at de forventer at saken blir henlagt.¹⁴

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) gjennomførte i 2017 en holdningsundersøkelse om holdninger til LHBT+-personer.¹⁵ Undersøkelsen viser at folk er mindre negative til LHBT+-personer nå enn for ti år siden, og at det er flere menn enn kvinner som har negative holdninger. Av gruppene lesbisk, homofil og bifil, er det flest som har negative holdninger til homofile og bifile menn. Undersøkelsen viser at menneskene som sjeldent er i kontakt med homofile i større grad har negative holdninger enn de som ukentlig er i kontakt med homofile. Flere har også i større grad negative holdninger til personer med andre kjønnsuttrykk enn det kjønn de var tildelt fra fødsel, enn mot personer med ulike seksuelle orienteringer.¹⁶

Oslo politidistrikt gir årlig ut en rapport om anmeldt hatkriminalitet, som er utarbeidet av politiets hatkriminalitetsgruppe. Rapporten for 2020 gir innblikk i hva slags type forhold som anmeldes, hvor handlingene skjer, om fornærmede og gjerningspersoner. Politiet mener det fortsatt er grunn til å anta at det er mørketall, og kanskje særlig når det gjelder anmeldt hatkriminalitet på nettet. I 2020 ble 287 saker anmeldt som hatkriminalitet, og et flertall av sakene angår hatefulle ytringer, kroppskrenkelser eller hensynsløs atferd. Flest anmeldte forhold gjaldt etnisitet (61 %) og religion (17%), etterfulgt av LHBT+ (16 %), nedsatt funksjonsevne (3%) og antisemittisme (2 %).

I 2020 har man sett en økning i antall forhold som skjer på arbeidsplassen, og det er særlig vektere og taxisjåfører som er fornærmet part. De fornærmede i hatkriminalitetsmeldelser varierer ut fra hvilket grunnlag anmeldelsene bygges på. I saker som angår antisemittisme, etnisitet og LHBT+ er flest fornærmede menn. Der religion er årsaken er det imidlertid dobbelt så mange kvinner som menn blant de fornærmede. De fleste av kvinnene mener overgrepet har sammenheng med at de bærer hijab. I de sakene som går på nedsatt funksjonsevne er det like mange kvinner som menn som er fornærmet part. Aldersmessig er de fleste fornærmede voksne (over 30 år eller eldre). Vi har likevel en økning i antall barn under 18 år som er fornærmet i hatkriminalitetsaker, fra 14 fornærmede i 2019, til 31 i 2020 og 53 i 2021.¹⁷ Hatkriminalitetsrapporten baserer seg kun på anmeldte forhold og vil ikke gi et fullstendig bilde av faktisk hatkriminalitet i Oslo politidistrikt.

Av rapporten fremkommer det at gjerningspersoner i hatkriminalitetsaker oftest er menn, norskfødte og 30 år eller eldre. Selv om mange av gjerningspersonene oppgir å ha vært ruspåvirket, gjelder det likevel ikke flertallet. Andelen som oppgir å stå utenfor arbeidslivet er flere enn i befolkningen

generelt, men det er også flere av gjerningspersonene som er i arbeid eller studerer. Ifølge hatkriminalrapporten skjer hatkriminalitet både i private sammenhenger, i det offentlige rom og via medier som sosiale medier, internett, aviser, telefon og e-post. Tidligere år har flest forhold av hatkriminalitet forekommet i sentrumsområder, ofte i forbindelse med utelivsproblematikk. Dette har imidlertid endret seg i 2020, da det har vært en nedgang i hendelser i sentrumsområder og en økning i kategorien "nabolag", slik som leilighet, oppgang, eller offentlig rom i nærhet til eget hjem. At denne økningen har skjedd i 2020, har trolig sammenheng med pandemien og stengte sentrumsområder.¹⁸

Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter (HL-senteret) utga i 2017 en rapport om holdninger til jøder og muslimer i Norge. Undersøkelsen bygger på en kartlegging av utviklingen av holdninger mot muslimer, jøder og andre minoritetsgrupper i den norske befolkningen. Kartleggingen avdekket at muslimfiendtlige holdninger ofte forekommer fra eldre menn og blant personer med lav utdanning.¹⁹

Fra 2016-2021 gjennomførte en gruppe forskere ved Universitetet i Oslo et forskningsprosjekt der 90 muslimer i alderen 18-32 år ble intervjuet. Undersøkelsen viser hvilke strategier muslimer tar i bruk i møte med hat og stereotyper. 67 av de 90 intervjuede i studien fortalte at de hadde opplevd hat, diskriminering eller sosial ekskludering fordi de er muslimer.²⁰

I del 3 av rapporten – funn og analyse – vil vi der det er relevant trekke koblinger mellom våre egne funn og de ovennevnte kunnskapskildene.

2.3 METODER

Datamaterialet i denne kartleggingen er innsamlet gjennom to innledende konsultasjoner, intervjuer både individuelt og i grupper, en holdningsundersøkelse i befolkningen i Bærum, en spørreundersøkelse til medlemmer fra utsatte grupper i Bærum, og en avsluttende konsultasjon. Under vil vi redegjøre nærmere hver av disse datakildene.

2.3.1 INNLEDENDE KONSULTASJON

I første fase av kartleggingen inviterte kartleggingsteamet til to digitale innledende konsultasjoner; en med lokale frivillige organisasjoner og en med ulike tjenester i Bærum kommune som har kunnskap om temaet og som arbeider med de ulike minoritetsgruppene. Hensikten med konsultasjonene var å etablere kontakter som kunne være nyttige i kartleggingen og for å få innspill til problemstillinger som kartleggingen skulle dekke.

2.3.2 IPSOS

På oppdrag fra Bærum kommune gjennomførte Ipsos en kvantitativ undersøkelse utarbeidet i samarbeid med kartleggingsteamet. Undersøkelsen hadde som formål å kartlegge hatefulle holdninger og ytringer i befolkningen mot de utsatte minoritetsgruppene Bærum. Undersøkelsen bygger på et representativt utvalg av innbyggere i Bærum over 18 år, med svar fra i alt 1084 respondenter. 825 av respondentene er født i Norge, og 257 er født utenfor Norge.

2.3.3 KOMMUNAL SPØRREUNDERSØKELSE

Kartleggingsteamet utarbeidet en egen kvantitativ spørreundersøkelse for å få mer innsikt i erfaringene fra personer innen de ulike minoritetsgruppene. Undersøkelsen ble distribuert

til ledere og kontaktpersoner fra ulike frivillige organisasjoner og tjenester som arbeider med personer fra utsatte grupper. Disse personene formidlet undersøkelsen videre til sine medlemmer. Totalt 114 personer besvarte undersøkelsen.

2.3.4 INTERVJUER

Vår viktigste kvalitative tilnærming i datainnsamlingen har vært individuelle og gruppebaserte intervjuer. Formålet med intervjuene var å skaffe mer kunnskap om minoritetsgruppens kjennskap til, og erfaring med hatefulle ytringer og hatkriminalitet.

Herfra og i det følgende vil vi omtale gruppene for «etnisitet», «kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk og seksuell orientering», «nedsatt funksjonsevne», «utsatte yrkesgrupper» og «religion og livssyn». Utsatte yrkesgrupper omfatter informanter med yrker som gjør dem spesielt utsatt for hatefulle ytringer og hatkriminalitet, som blant annet ansatte innen handel, transport og service.

I intervjuene brukte vi en semistrukturert intervjuguide med fire hovedtemaer som vi tok opp i alle intervjuene.²¹ Dette ga oss muligheten til å sammenligne personene og gruppene imellom, samtidig som det var rom for å la informantens erfaringer og opplevelser være styrende for samtalene.

2.3.5 AVSLUTTENDE KONSULTASJON

I den avsluttende fasen av kartleggingen inviterte vi de samme representantene som deltok i den innledende konsultasjonen til en avsluttende konsultasjon. Møtet ble gjennomført digitalt, hvor deltakerne fikk presentert arbeidsprosessen og funn fra kartleggingen. Ved bruk av Menti.com kunne deltakerne komme med sine synspunkter på funnene som ble presentert og med innspill på tiltak som kan iverksettes.

Materialet fra konsultasjonene, intervjuene og spørreundersøkelsene har vært et viktig grunnlag når vi i handlingsplanen foreslår ulike tiltak som er ment for å forebygge hatefulle ytringer og handlinger i Bærum kommune.

2.3.6 ETISKE HENSYN

Kartleggingen har berørt sensitive temaer for mange av informantene. For at informantene skal være trygge på at deres historier ikke vil bli gjenkjent, eller at deltakelse i intervjuet ikke skal få noen negative følger for dem, har anonymitet vært vektlagt. Data fra individuelle intervjuer vil derfor først og fremst bli diskutert på gruppenivå. Det betyr at vi er mest opptatt av å få frem viktige fellestrekk for den enkelte gruppe, og likheter og forskjeller mellom gruppene, fremfor å diskutere likheter og forskjeller mellom enkeltindivider innen og mellom gruppene.

Selv om intervjuene berørte alvorlige temaer og hendelser, ga flere informanter uttrykk for at de opplevde det positivt å dele sine erfaringer og opplevelser i intervjuene, og at prosjektet tok opp en viktig tematikk.

Alle deltakerne ble informert om taushetsplikt, anonymisering, muligheten for å trekke seg fra prosjektet uten konsekvenser og at datamaterialet skulle destrueres når kartleggingen var avsluttet. Av hensyn til personvern ble det ikke gjort taleopptak av intervjuene. Ved informanter under 18 år har foresatte gitt samtykke.

3 Funn og analyse

3.1 INNLEDNING

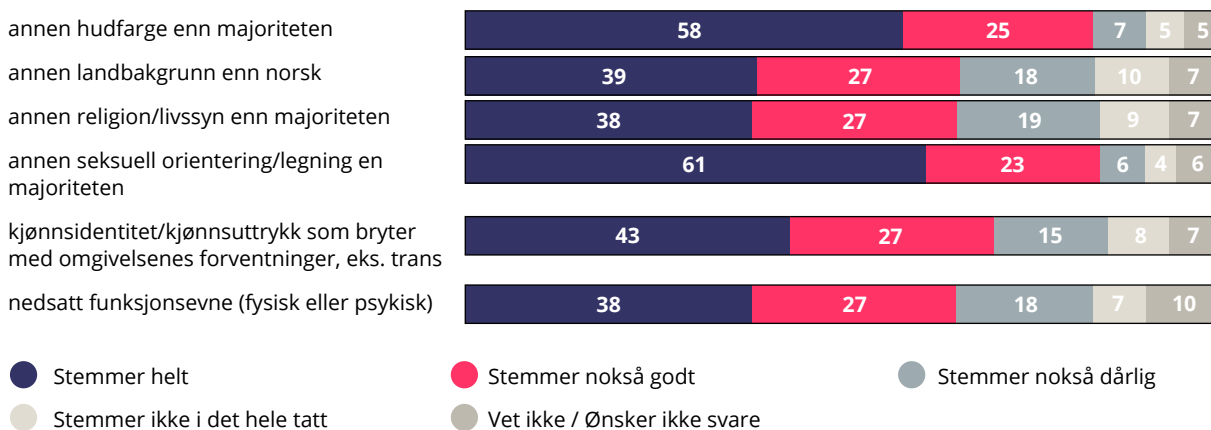
I denne delen presenteres funn og analyse fra de kvantitative undersøkelsene og de kvalitative intervjuene. Vi starter med å presentere resultatene fra holdningsundersøkelsen til Ipsos.

3.2 IPSOS UNDERSØKELSE AV HOLDNINGER TIL MINORITETSGRUPPENE I BÆRUM

Ipsos brukte tre spørsmål basert på HL-senterets tidligere nevnte holdningsundersøkelse fra 2017, for å kartlegge holdninger til minoritetsgrupper i Bærum. Spørsmålene måler holdninger til personer i de representative gruppene ved indirekte å angi grad av positivitet til vennskap, tilknytning til nabolag eller statsministerrolle for personer i de ulike gruppene.

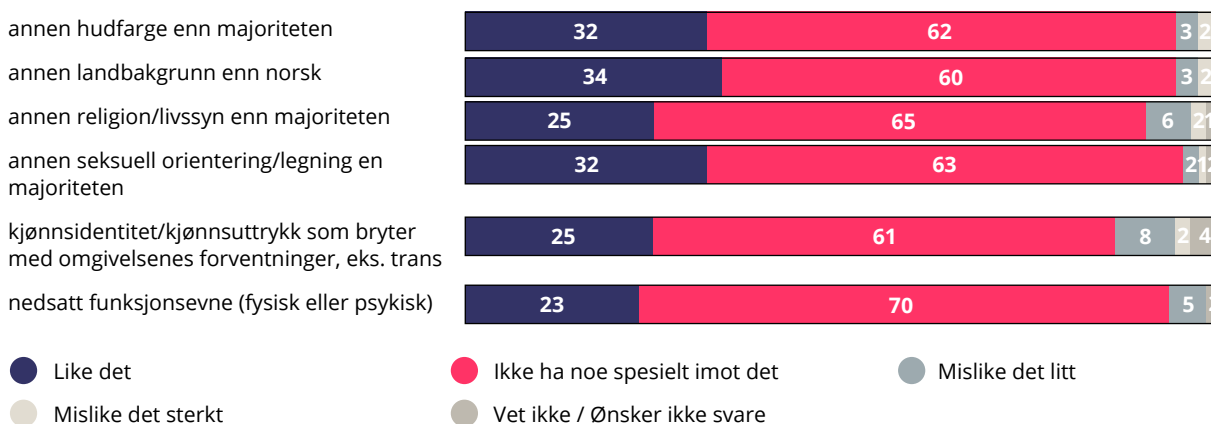
HVOR GODT ELLER DÅRLIG STEMMER DENNE PÅSTANDEN FOR DEG?

Det er greit for meg om følgende blir statsminister i Norge. En person med...

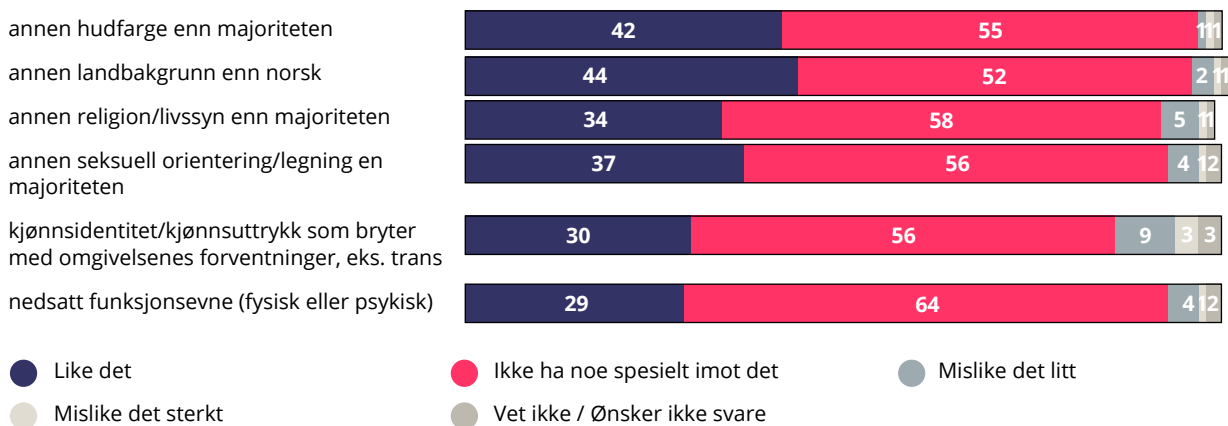
Tabellen viser at majoriteten i Bærum synes det er greit at personer fra minoritetsgruppene kan bli statsminister i Norge. Det er størst aksept for at noen med en annen hudfarge eller annen seksuell orientering/legning enn majoritetsbefolkningen blir statsminister. Det er mellom 10-28% som synes det stemmer «nokså dårlig» eller «ikke i det hele tatt» at noen fra minoritetsgruppene blir statsminister. Høyest er andelen (28%) mot at personen har annen landbakgrunn enn norsk, eller en annen religion/livssyn enn majoriteten. Det er signifikant flere personer som er født i utlandet som har svart at de ikke ønsker å svare/vet ikke.

I hvilken grad ville du like eller mislike å få følgende som nabo? Personer med...

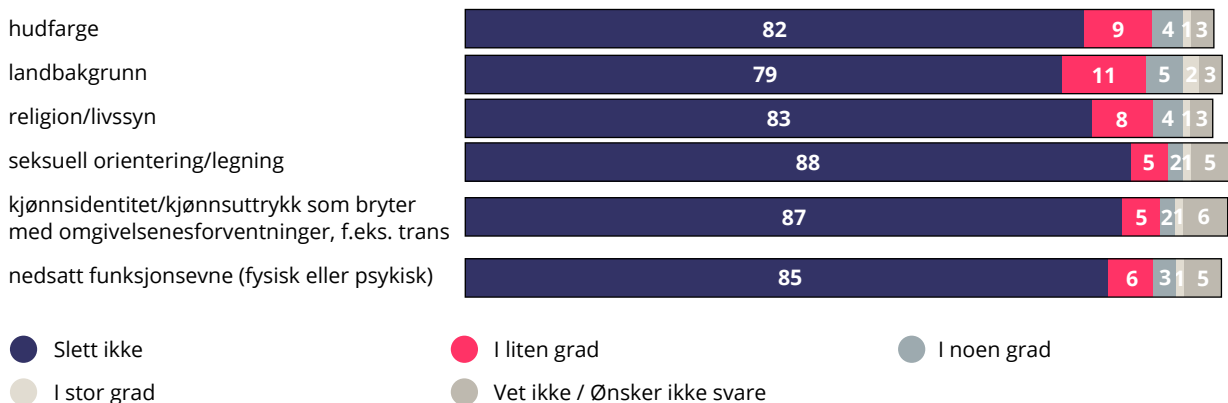
Her svarer rundt 6 av 10 at de ikke ville hatt noe spesielt imot dette, mens rundt 3 av 10 svarer at de ville like det. Andelen som ville mislike det litt eller sterkt varierer mellom 3-10% for de ulike minoritetsgruppene. Flest ville mislike å få en nabo med kjønnsidentitet/kjønnsuttrykk som bryter med omgivelsenes forventninger (10%). Det er en signifikant større andel menn (14%), enn kvinner (6%), som ville mislike det litt eller sterkt å få en med kjønnsidentitet/kjønnsuttrykk som bryter med omgivelsenes forventninger som nabo. Ipsos finner også at det er flere over 60 år som er negativt innstilt til å få en nabo med en seksuell orientering/legning eller kjønnsidentitet/uttrykk som bryter med omgivelsenes forventninger.

I hvilken grad ville du like eller mislike at følgende ble brakt inn i vennekretsen din? Personer med...

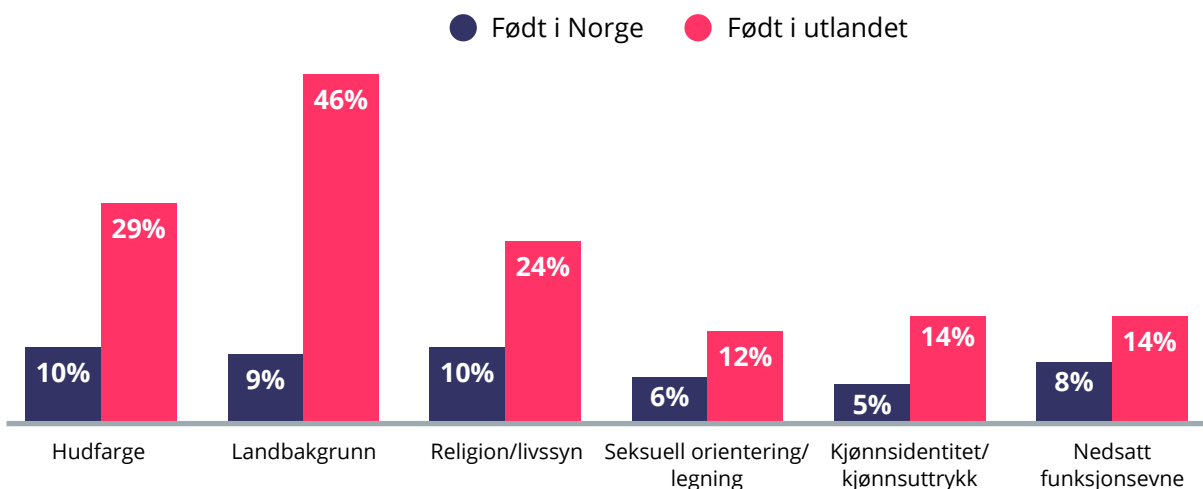

Flertallet ville ikke hatt noe spesielt imot om en person tilhørende en av minoritetsgruppene ble brakt inn i deres vennekrets. Det er også en betydelig andel som svarer at de ville like dette. Andelene som ville mislike dette litt eller sterkt varierer mellom 2-12% for de ulike minoritetsgruppene. Flest ville mislike å få en nabo med kjønnsidentitet/kjønnsuttrykk som bryter med omgivelsenes forventninger inn i vennekretsen (12%). Litt flere menn (15%), enn kvinner (7%), ville mislike dette litt eller sterkt. Flere kvinner ville også like det dersom personer i minoritetsgruppene ble en del av vennekretsen.

I hvilken grad har du selv blitt utsatt for hat, hets, vold eller krenkelser på grunn av...?

Majoriteten av respondentene tilhører ikke noen av de utsatte gruppene og svarene fra totalpopulasjonen gjenspeiler dette. Prosentandelen av respondentene som har opplevd hat, hets, vold eller krenkelser varierer mellom de ulike gruppene, hvor færrest (8%) hadde opplevelser med bakgrunn i deres kjønnsidentitet/kjønnsuttrykk, og flest (18%) hadde opplevd det på grunn av deres landbakgrunn.

Undersøkelsen viser også at personer i gruppen med lavest utdanning (grunnskole og videregående skole) er mer utsatt for denne type handlinger enn personer med høy utdanning, som vist i modellen over.

Når Ipsos skiller ut svarene gitt av personer født i utlandet, svarer 46 % at de har blitt utsatt for hat, hets, vold eller krenkelser på bakgrunn av landbakgrunn. Svarene for hudfarge og religion/livssyn er henholdsvis 29% og 24% for personer født i utlandet. Det er altså en betydelig andel av personer født i utlandet som har opplevd negative hendelser på bakgrunn av landbakgrunn, hudfarge eller religion/livssyn. Tallene over viser også at personer født i utlandet er mer utsatt for hat, hets, vold og krenkelser på bakgrunn av de andre minoritetsgrunnlagene, sammenlignet med personer født i Norge.

3.3 KOMMUNAL UNDERSØKELSE OM ERFARINGER MED HATEFULLE YTRINGER

Undersøkelsen viser at respondenter fra de ulike minoritetsgruppene har vært utsatt for hatefulle ytringer. 12 % på bakgrunn av hudfarge, 15% på grunn av religion/livssyn, 7% på grunn av landbakgrunn, og til sammen 8% på grunn av seksuell orientering/legning, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk eller nedsatt funksjonsevne. 53% svarte at de ikke hadde opplevd å bli utsatt for dette på grunn av noen av de nevnte forholdene, og 5% ønsket ikke å besvare spørsmålet.

Resultatene tyder på at det forekommer hatefulle ytringer både fra ukjent og/eller kjent person av den utsatte. Ni respondenter har opplevd hatefulle ytringer fra ukjente personer og fem fra venner, kollegaer, naboer eller ansatte i stat/kommune. Opplevelser med hatefulle ytringer og/eller handlinger har skjedd ute i det offentlige rom, på gata, på jobb, på skolen, i møte med offentlig hjelpeapparat og/eller på internett/sosiale medier.

Flertallet svarer at de ikke anmeldte forholdet, mens noen vurderte å anmelde, men valgte ikke å gjøre det. Begrunnelser som ble brukt var at saker blir henlagt, at de ikke ønsker å bruke politiets ressurser, at de ikke har bevis i saken og at en anmeldelse ikke ville utgjort noen forskjell.

3.4 INFORMANTENES FORSTÅELSE AV HATEFULLE YTRINGER OG HATKRIMINALITET

Innledningsvis i intervjuene ble informantene spurt om hvordan de forstår hatefulle ytringer og hatkriminalitet. Det kom frem at det var flere ulike forståelser av begrepene. Noen informanter definerte det som diskriminering og rasisme, hat, krenkelser eller mobbing. Andre informanter forklarte begrepene nært straffelovens definisjon. Flere informanter var også åpne om at de manglet kunnskap om emnet. Andre fortalte om hendelser som klart ville vært definert som hatkriminalitet eller hatefulle ytringer, uten at de selv brukte disse ordene om hendelsene. Etter at informantene hadde beskrevet hva de legger i begrepene, fikk de en forklaring på hva det handler om etter strl. §185.

Det er vanskelige grenseoverganger mellom hva som er alvorlige hendelser, og hva som er straffbart av det gruppene har blitt utsatt for. Likevel viser deres erfaringer noe om hvilke holdninger som finnes i samfunnet.

Basert på informantenes beskrivelser av hatefulle ytringer og hatkriminalitet har vi laget en modell som viser deres forbindelser til begrepene.

3.5 INNLEDNING AV KVALITATIVE INTERVJUER

Funnene fra intervjuene presenteres videre under enkelte hovedtemaer som gjenspeiler temaene i intervjuguiden vi brukte. Informantenes svar er fordelt gruppevis under hvert tema. Avslutningsvis for hvert tema oppsummerer vi forskjeller og likheter mellom gruppene, og trekker frem hva våre øvrige datakilder (holdningsundersøkelsen fra Ipsos og den kommunale undersøkelsen) og andre kunnskapskilder sier om det samme temaet. Flere av informantene vi intervjuet hadde tilknytning til mer enn en av minoritetsgruppene, men funn presenteres gruppevis.

3.6 HVEM UTSETTES FOR HATEFULLE YTRINGER?

ETNISITET

Ifølge informantene fra gruppene etnisitet, har de ikke hatt direkte erfaringer med det de vil definere som hatefulle ytringer. Samtidig forteller flere at de har opplevd ulike hendelser i Bærum med ekskludering og negative holdninger. Disse episodene knytter de til deres kulturelle tilhørighet. Informantene vektlegger at ytringsfrihet er viktig i Norge, og at vi må ha toleranse for hverandre. Gruppene beskriver at diskriminering på bakgrunn av hudfarge er vondt for barn, og særlig for andregenerasjon som identifiserer seg som norske og ikke har tilhørighet til et annet land.

Informantene er ikke kjent med at det forekommer hatefulle ytringer mot de andre minoritetsgruppene. En forteller at han er kjent med at en lesbisk person holder dette skjult på grunn av frykt for sanksjoner fra omgivelsene. Gruppene forteller videre at de har hørt om kulturer og religioner som tror funksjonsnedsettelse er smittsomt eller en straff. Ingen i gruppene deler denne oppfatningen.

KJØNNSENTITET, KJØNNUTTRYKK OG SEKSUELL ORIENTERING

Det er klar enighet blant informantene at de selv som gruppe er spesielt utsatt for hatefulle ytringer og hatkriminalitet. De forteller om episoder der de har blitt kalt satanister på grunn av hvordan de kler seg, til grove trusler om å bli satt fyr på. Noen forteller at de ofte blir omtalt med feil pronomen. Selv om de har informert omgivelsene om at de ønsker å bli omtalt som «hen» fortsetter mange å bruke «han»/«hun». Slike episoder opplever informantene i spennet fra spøk til mobbing og hatefulle ytringer.

Informantene mente også at andre minoritetsgrupper som etnisitet og nedsatt funksjonsevne blir utsatt for hatefulle ytringer. Informantene forteller at de ofte har hørt skjellsord bli brukt til/om andre personer, for eksempel «N-ordet» (neger), eller «R-ordet» (retard) om mennesker med nedsatt funksjonsevne, ADHD eller Tourettes.

NEDSATT FUNKSJONSEVNE

Denne gruppen uttrykker at mennesker blir utsatt for hatefulle ytringer på grunn av deres utseende, oppførsel eller diagnose. En av informantene beskriver at hun tidligere har opplevd mobbing fordi hun synlig er "annerledes" enn andre. En annen forteller at andre ofte snakker "over hodet" på henne, at hun blir oversett eller at andre snakker nedlatende om henne til assistenten.

Informanten mener hun opplever slike hendelser fordi hun har en synlig funksjonsnedsettelse. Hun mener videre at enkelte personer ikke forstår forskjellen på fysisk funksjonsnedsettelse og psykisk utviklingshemming.

"Hvordan kan du jobbe med sånne?"

En tredje informant forteller å ha blitt kalt "jævla homo". Flere av informantene forteller at de har opplevd mobbing, eller vet om andre som har blitt mobbet på skolen på grunn av deres nedsatte funksjonsevne.

"Jævla homo!"

UTSATTE YRKESGRUPPER

Noen informanter er utsatt for hatefulle ytringer i kraft av at de gjennom sin jobb må hjelpe til når det oppstår konflikter. De uttrykker at det er lett å se forskjellsbehandling på grunn av hudfarge. En informant mener at hatefulle ytringer alltid vil være der så lenge en kan se hudfarge og andre kulturelle og religiøse markører.

Flere i gruppen forteller om en tydelig utvikling over tid. Mens kommentarene for 10-15 år siden var mest rettet mot etnisk opprinnelse, er ytringene nå i større grad rettet mot religion. En informant sier at kollegaer med annen etnisk bakgrunn blir behandlet annerledes enn han selv, og at det går begge veier om det er positivt eller negativt. Dette kan være fordi noen med annen etnisk bakgrunn kan bli behandlet bedre enn nordmenn i enkelte miljøer, og bli møtt med rasisme i andre miljøer. Flere forteller de selv har opplevd hets og sjikane, og at de opplever atferd som slag og vold ca. en gang i året. Trusler har en høyere frekvens. Flere sier at sannsynligheten for at dette oppstår minker når man har jobbet samme sted over tid, fordi man da får en relasjon til menneskene i miljøet.

”Fordi jeg er etnisk norsk får jeg ofte kommentarer som ‘endelig en nordmann!’”

En informant forteller at flerkulturelle i bransjen er mer utsatte enn andre. I noen yrker er det ikke tillatt med religiøse hodeplagg og lignende i tjenesten, og de ansatte skal bruke en nøytral uniform. Religion er dermed ikke synlig på arbeidsplassen. Noen informanter mener at deres uniform gir beskyttelse. En annen yrkesgruppe, hvor symboler på religion eller etnisitet er tillatt, for eksempel mye skjegg eller hodeplagg, er mer utsatt og opplever flere negative kommentarer enn andre.

Flere fra gruppen mener språkkunnskap har stor betydning, og at de ofte får kommentarer på at de snakker godt norsk. De med begrensede norskkunnskaper opplever å få flere negative kommentarer. I tillegg nevner informantene at flerkulturelle ofte er mer utsatte etter hendelser som blir belyst i media, for eksempel etter 22. juli 2011.

Informanter sier ansatte i matbutikker også er utsatt, mye på grunn av at en stor andel ansatte har en annen etnisk bakgrunn enn norsk. Andre informanter mener at det ikke var lett å arbeide som minoritet i et miljø med bare nordmenn. Informanter uttrykker at det er forskjell på å være arbeidstaker med arbeidsinnvandrers- eller flyktningbakgrunn. En informant mener at flyktninger ofte har med seg erfaringer fra flukt som fører til sterkere reaksjoner i ubehagelige situasjoner, noe som kan være med på å eskalere konflikter.

En informant tror at noen yrkesgrupper er mer utsatte, som for eksempel arbeidere i kollektivtrafikk, butikkansatte, billettkontrollører, mennesker i serviceyrker, vektere og autoriteter. Ytringene fra kunder blir raskt rettet mot kulturell bakgrunn.

RELIGION OG LIVSSYN

Informanter fra denne gruppen påpeker at noen unge opplever det som vanskelig å ha en tro, og at de er redde for å vise dette i offentlige rom grunnet frykt for negative konsekvenser. Informanter fra ulike trossamfunn, med unntak av islam, uttaler at de selv ikke har opplevd hatytringer, men at de har registrert hatytringer mot muslimer. Informantene forteller at det generelt er lite hets, men at latterliggjøring kan forekomme. En informant trekker frem et eksempel på at en lærer latterliggjorde en elev i klasserommet for å tro på Gud. Gruppen forteller at islam ofte blir trukket frem i situasjoner hvor terror og hatkriminalitet blir omtalt i mediene, slik som hendelsen i Kongsberg 13. oktober 2021.

Gruppen tror at muslimer er mest utsatt for hatefulle ytringer og hatkriminalitet. En informant forteller om en bekjent som er jøde, men som holder det hemmelig og som ikke tør å bli med i det mosaiske trossamfunnet. Denne personen levde ut sin jødiske kultur ved at de leide et lukket lokale og holdt møtene hemmelig for å unngå reaksjoner som måtte komme. Andre i gruppen mener det er et paradoks at det skal være «farlig» å tro i et samfunn hvor religionsfrihet trekkes frem som en viktig verdi.

OPPSUMMERING

Som vi har sett over har noen informanter opplevd hatefulle ytringer som er straffbare etter loven, mens andre har opplevd tilgrensende fenomener som mobbing, diskriminering og

rasisme. Alle gruppene har til felles at de opplevd negative handlinger som følge av at de tilhører en av minoritetsgruppene, men som vi har sett er det forskjeller både på gruppe- og individnivå når det kommer til omfang og hva de legger i begrepene.

Informantenes opplevelser samsvarer med funn fra Ipos sin undersøkelse som beskrevet i punkt 3.2 og hatkrimrapporten i punkt. 2.3. Informanters opplevelse om at religion og etnisitet er risiko for hatefulle ytringer bekreftes i undersøkelse fra Universitetet i Oslo, som finner at kvinner i hijab er ofte utsatt for fiendtlige blikk og kroppsspråk i det offentlige rom.

3.7 HVEM UTØVER HATEFULLE YTRINGER?

ETNISITET

Gruppene beskriver hvem det er som kommer med bemerkninger på annerledeshet, diskriminerende kommentarer eller ytringer, da de ikke har direkte erfaringer med hatefulle ytringer. Informantene forteller om enkeltepisoder knyttet til diskriminering fra det offentlige hjelpeapparatet, blant annet fra fastlege, skole og NAV. Flere informanter forteller også om

kommunalt ansatte som uttrykker at de burde føle seg heldige og takknemlige som har kommet til landet. Informanter beskriver også at det foregår diskriminering mellom ulike grupper som for eksempel innad i religiøse grupper.

KJØNNSIDENTITET, KJØNNSUTTRYKK OG SEKSUELL ORIENTERING

Det er erfaringer med at hatefulle ytringer blir utøvd av lærere på skolen, andre skoleelever, foreldre og av andre personer innad i egen gruppen. Gruppen har ikke opplevd den yngre generasjonen som mer aksepterende ovenfor minoriteter, selv om det i dag ofte sies at ungdom er mer tolerante enn voksne. I tillegg har gruppen erfaringer med at eldre personer har vanskelig for å akseptere det som oppleves nytt, blant annet intetkjønn, og foreldre som holder fast ved at det kun finnes to kjønn; mann og kvinne.

Informantene legger vekt på at mennesker innad i minoritetsgruppen også utøver hat mot hverandre. Dette kan eksempelvis være at noen med en type kjønnsuttrykk ikke er aksepterende overfor andre kjønnsuttrykk. Noen kan for eksempel mene at det ikke går an å være trans uten kjønnskifteoperasjon, at man ikke kan kalle seg trans uten å være misfornøyd med egen kropp eller at en ikke er trans/homofil dersom en ikke passer inn i stereotypien. Slike utsagn var ikke uvanlige innad i LHBT+ miljøer, forteller informantene.

NEDSATT FUNKSJONSEVNE

Informanter i denne gruppen forteller om mobbing fra medelever på skolen, og hatefulle ytringer fra fulle mennesker utenfor butikken, eller på t-banen. Opplevelsen av å bli oversett og umyndiggjort av andre er gjentakende. Dette kommer blant annet frem ved ikke å få tildelt brosjyrer fra organisasjoner og politiske partier, ikke få egen meny på restaurant, eller ikke bli snakket til fordi personer ofte antar at en ikke forstår. En av informantene opplevde stadig at butikkansatte og servitører henvender seg til assistenten fremfor personen selv. Informanten

mener dette er på grunn av mangel på kunnskap om ulike funksjonsnedsettelse, og ikke en bevisst nedsettende handling.

UTSATTE YRKESGRUPPER

Det er enighet blant informantene om at ruspåvirkede personer ofte kan ytre seg hatefullt. En informant sier at det er forskjell på om det er ruspåvirkning fra alkohol eller andre rusmidler, og at han er mer forsiktig med diskusjoner dersom det dreier seg om andre rusmidler. Noen informanter sier at det ofte er voksne mennesker i en vanskelig livssituasjon eller voksne som tilsynelatende ikke har et stabilt liv. Andre mener at det mest er ungdom som utøver hatefulle ytringer. Flere informanter forteller at mennesker utøver hatefulle ytringer på grunn av fremmedfrykt. En informant forteller at hatefulle ytringer som regel skjer enkeltvis og ikke organisert, og ofte vil andre til stede beklage på vegne av utøver.

RELIGION OG LIVSSYN

Informantene forteller at de som utøver hatefulle ytringer er personer som ikke kjenner noen med en annen religion, og som har lite kunnskap om hva religionen innebærer. Informantene snakker om at en del personer kommer med rasistiske kommentarer uten at det var vondt ment, men at de har vanskelig for å sette seg inn i andres ståsted, eller ikke hadde tenkt på hvordan dette oppfattes av den som mottar kommentaren.

OPPSUMMERING

Samlet forteller informantene fra de ulike gruppene at utøvere av hatefulle ytringer strekker seg fra barn og unge, til voksne og eldre. Utøverne kan være ansatte i det offentlige hjelpeapparatet, som assistenter, lærere, ansatte ved NAV og leger, til fulle og ruspåvirkede mennesker på gata eller kunder. De fleste informantene trekker frem at personer som utøver hatefulle ytringer, eller tilgrensende handlinger, har lite kunnskap om andre grupper og det som er annerledes eller ukjent for en selv. Flere viser forståelse for at kommentarene ikke nødvendigvis er vondt ment, men at de likevel kan virke sårende enn støtende. Det blir også nevnt blant flere grupper at mennesker innad i en minoritetsgruppe kan utøve hatefulle ytringer mot andre fra samme eller en annen gruppe.

I punkt 3.2 så vi på utbredelsen av negative holdninger til minoritetsgruppene. Likevel, det er problematisk å trekke direkte koblinger mellom negative holdninger og faktiske hatefulle ytringer. Erfaringer fra intervjuene viser at det er vanskelig å gi en klar demografisk profil av hvem som er utøver. Hatkrimrapporten fra 2020 sier noe om forekomsten og hvem som er utøvere av hatefulle ytringer. Ruspåvirkning hos utøver blir nevnt av både informanter og i hatkrimrapporten. Hatkrimrapporten samsvarer også med HL-senterets holdningsundersøkelse, som avdekket at muslimfiendtlige holdninger ofte forekommer fra menn, blant eldre menn og blant personer med lav utdanning.

3.8 HVOR FOREKOMMER HATEFULLE YTRINGER?

ETNISITET

Informantene beskriver episoder av diskriminering på boligmarkedet, hvor flere har opplevd å få avslag med begrunnelse om at de lager mat som lukter for mye, og mener dette handler om deres etnisitet. Videre forteller informantene om diskriminering på arbeidsmarkedet, i skolen, barnehager, på bussen og i det offentlige hjelpeapparatet. Informantene er enige om at det eksisterer fordommer og diskriminering på mange arenaer i samfunnet.

”Forbipasserende sier ´dere kan ikke være her-dra tilbake til hjemlandet deres`”

Gruppen forteller om kommentarer ved et bestemt sted i Bærum som brukes som samlingspunkt for minoritetsspråklige. Kommentarene har gjentatt seg flere ganger.

KJØNNSENTITET, KJØNNUTTRYKK OG SEKSUELL ORIENTERING

Gruppen forteller at de ikke kjenner seg trygge i Bærum, fordi de ofte blir utsatt for hatefulle ytringer på skolen, på gata og ute i samfunnet generelt. Flere av dem er redde for å få bank, og har fått trusler fra andre om dette tidligere. De opplever et dårlig skolemiljø, blant annet på grunn av trusler og hatefulle ytringer og handlinger i skoletiden.

NEDSATT FUNKSJONSEVNE

Gruppen nevner flere områder hvor de har blitt utsatt for krenkelser og mobbing. Dette er blant annet på gata, internett, t-banen, på skolen, kinoen og butikken. Flere informanter mener at det skjer over alt i samfunnet fordi det er der andre ser på dem som annerledes.

UTSATTE YRKESGRUPPER

En informant forteller at opplevelser med hatefulle ytringer stort sett skjer gjennom jobb. Informanten opplever det tryggere å bo og jobbe i Bærum enn i Oslo, men forteller å oppleve trakassering og hatefulle hendelser omtrent annen hver dag. Personen tenker at dette er en del av jobben og at hendelsene bare må ignoreres, og har selv kommet fram til at dette er noe som må leves med.

Informanter forteller at de som arbeider på knutepunkter i Bærum er mest utsatt. I motsetning til dette mener andre informanter at det er høyere toleranse for gruppene på tettsteder enn i bygdene. Det kommer frem i intervjuet at det er vanskelig å trekke frem noe som er helt spesielt ved Bærum, men det vil være forskjeller fra sted til sted avhengig av befolkningssammensetning.

RELIGION OG LIVSSYN

Gruppen nevner blant annet at hatefulle ytringer ofte er knyttet til ulike hendelser som har skjedd i samfunnet. I tillegg trekker en informant fram latterliggjøring og kommentarer i skolen på grunn av bruk av hijab. Gruppen opplever negative hendelser på flere områder, blant annet bussen.

OPPSUMMERING

På spørsmål om hvor hatefulle ytringer og handlinger utspiller seg, svarer de fleste av informantene at dette kan forekomme overalt. Da informantene ble bedt om å utdype dette kommer det fram at slike hendelser skjer blant annet på skolen, i jobbsammenheng, på gata, t-banen,

i det offentlige rom eller internett. Den kommunale undersøkelsen viser i likhet med det informantene forteller at slike hendelser skjer de på de fleste arenaer i samfunnet. Det samme gjelder hatkrimrapporten.

3.9 HVORDAN HÅNDTERES HATEFULLE YTRINGER I DAG?

ETNISITET

Ingen av informantene har anmeldt opplevelser med hatefulle ytringer. Noen informanter forteller at de ikke har tillit til at politiet vil gå videre med saken, og andre forteller de ikke er klar over at man kan anmelde slike forhold.

KJØNNSIDENTITET, KJØNNSUTTRYKK OG SEKSUELL ORIENTERING

Informantene forteller at flere av hendelsene de har opplevd i skolesammenheng blir håndtert med telefonsamtale hjem fra rektor til utøvers foreldre, men at det ikke fører til noen konsekvenser for utøver. At grove og alvorlige hendelser ikke blir håndtert på en bedre måte har gjort at tilliten til voksne ansatte er svekket. I tillegg forteller informantene om lav tillit til politiet, og opplevelsen av at autoriteter ikke bryr seg når hendelser er verbale.

NEDSATT FUNKSJONSEVNE

En av informantene formidler erfaringer som har med mobbing å gjøre, og forteller at slike hendelser blir snakket om på arbeidsplassen enten en-til-en eller i grupper. Flere av informantene forteller at hendelser må være ille dersom de skal rapporteres til politiet. En mener at grensen for hva som er straffbart er klar, men at en ikke skal overdrive anmeldelser til politiet. Informanten forteller at en skal «tåle» mye, men at en fremdeles blir lei seg.

”Arbeidsgiver sier ´det er best bare å glemme dette`”

UTSATTE YRKESGRUPPER

Det er stor forskjell mellom ulike yrkesgrupper på hvordan hatefulle ytringer håndteres. Noen har ikke egne systemer for å melde ifra om avvik som angår hatytringer, mens andre har gode rutiner for dette. Noen grupper har fått opplæring på arbeidsplassen i håndtering av slike situasjoner, men heller opplæring i å opptre nøytralt på jobb, samt at informasjon om hatefulle ytringer til ansatte er utdelt. Andre har ikke tilrettelagt for anmeldelse fra arbeidsgiver, og det er heller ikke kapasitet til å ta tak i slike utfordringer. Informanter fra flere yrkesgrupper sier og at enkelte ting må en bare tåle i dette yrket.

Informantene sier de vet at saker blir henlagt, og har dermed sluttet å anmelde. De opplever anmeldelsesprosessen som bortkastet tid og at det fører til psykisk nedstemthet. Noen forteller at de tidligere har ringt politiet, men har sluttet med dette etter opplevelse av ikke å bli prioritert. Flere informanter tror det er en sammenheng mellom at de er flerkulturelle og at de ikke blir prioritert hos politiet. Informanter ytrer at de ønsker fokus på temaet fremover på jobb.

RELIGION OG LIVSSYN

Noen informanter nevner at de snakker om hatefulle ytringer som tema, men at de ikke opplever så mye av det. Andre informanter sier at de jobber med beredskap i tilfelle de får varsel fra politiet om planlagte angrep på troslokalet.

OPPSUMMERING

Det er ulik praksis for hvordan hatefulle ytringer og hatkriminalitet håndteres både mellom og innad i en gruppene. Noen har rutiner for rapportering, anmeldelse og avviksregistrering av hendelsene, mens andre mangler slik tilrettelegging. Flere informanter lar være å anmelde av ulike årsaker, og noen tenker de må akseptere at de opplever hatefulle ytringer.

At flere informanter ikke anmelder forhold som angår hatefulle ytringer samsvarer med funnene i den kommunale undersøkelsen. Bagatellisering, ignorering og å overse hatefulle ytringer brukes som metode for å beskytte seg selv og er vist som en vanlig reaksjon i undersøkelsen fra Universitetet i Oslo. Dette samsvarer med det flere av våre informanter forteller om at man bare må tåle slike negative kommentarer.

3.10 HVA ER UTFORDRINGENE PÅ DETTE OMRÅDET?

ETNISITET

Gruppene etnisitet er tydelige på at utfordringen er mangel på kunnskap, både om mangfold og ulike kulturer. En informant opplever at forekomsten av diskrimineringen og negative holdninger generelt er et økende problem i samfunnet. Andre informanter uttrykker at et høyt språkkrav for ansettelse i Bærum kommune er med på å ekskludere enkeltgrupper og fremme utenforskap.

KJØNNSIDENTITET, KJØNNSUTTRYKK OG SEKSUELL ORIENTERING

Samfunnets manglende kunnskap blir også trukket frem som et stort problem av denne gruppen. De snakker om at dette ofte skyldes lite representasjon av ulike kjønnsidentiteter og kjønnsuttrykk i media. Karakterer som bryter med det heteronormative²² blir kuttet fra sendetiden, og få TV-program har en "skeiv" hovedkarakter uten at dette er programmets hovedtema. Informantene mener at representasjon er viktig for å spre kunnskap, både i medier, TV-serier, i politikken og andre synlige og offentlige personer. De mener at uten dette vil det være vanskelig å øke kunnskapen til befolkningen.

Gruppen forteller også om utfordringer knyttet til at hatefulle ytringer er vanskelig å bevise, og opplever at autoriteter ikke tar saker med verbale ytringer alvorlig. Informantene ser ikke hvorfor de skal ta seg bryet med å anmelde hatefulle ytringer til politiet, når tilliten til politi og andre voksenpersoner er svekket.

NEDSATT FUNKSJONSEVNE

Gruppen mener det er en utfordring at mennesker vet for lite om ulike funksjonsnedsettelse, og grensene mellom hva som er greit og ikke greit å si og gjøre. Et typisk eksempel på dette er antakelser om at en person med nedsatt funksjonsevne ikke forstår verbal kommunikasjon, og at spørsmål derfor blir stilt til assistentene.

UTSATTE YRKESGRUPPER

I intervju med enkelte utsatte yrkesgrupper blir det uttrykt at innvandrergupperinger kan være rot til mye rasisme, og at det er lett å forstå at mange blir fordomsfulle på grunn av dette. Det ble sagt at unge med annen etnisk bakgrunn er ute lenger på kveldene og kan assosieres med bråk, da deres stemmebruk og kommunikasjonsform kan også misforstås som mer aggressiv og problemsøkende.

”Svelger man noen kameler kan man ha det vondt i noen timer, velger man å diskutere kan det ødelegge dagen og dagen etter”

En informant fra en utsatt yrkesgruppe forteller videre at man må velge hvilke kamper man er villig til å ta. Flere av yrkesgruppene forteller at de vet hvilke kunder det kan bli bråk med, og er ekstra forsiktig med disse.

En informant fra en utsatt yrkesgruppe mener fremmedfrykt er en stor grunn til at mennesker utøver hatefulle ytringer. Informanten mener at sammensetningen av skoleklasser uten elever som ikke er etnisk norske, gjør at elevene ikke blir kjent med andre kulturer og minoriteter fra de er barn. Dette kan være en grobunn for fremmedfrykt.

RELIGION OG LIVSSYN

Gruppen nevner at hatefulle ytringer, mobbing, hets eller lignende ofte kommer fra personer som har lite kjennskap til andre religioner. Noen informanter mener at mennesker sier ting uten at det er ment rasistisk eller negativt, men at de ikke tenker på hvordan det de sier oppfattes.

OPPSUMMERING

Det er stor enighet blant informantene i de ulike gruppene om at mangel på kunnskap - både hos lærere, offentlige tjenesteytere, politi og befolkningen generelt - er et problemområde. Flere informanter mener det er spesielt store utfordringer i skolen.

At mange ikke anmelder forhold gjør at det blir mørketall og at vi ikke har tall for den faktiske hatkriminaliteten i samfunnet. Politiet har derfor en klar utfordring med å spre kunnskap om hva hatkriminalitet er, hvorfor det burde anmeldes, hvordan det kan anmeldes og informasjon om at de fornærmede har et ekstra vern og kan få tilbud om hjelp gjennom tidlige nevnte "Trygghetsprogrammet".

3.11 HVA ER BEHOVENE?

ETNISITET

Som løsning på utfordringene mener informantene at befolkningen har behov for kunnskap om mangfold og verdier, samt respekt for ulike kulturer. De sier det er viktig at alle lærer om alle religioner - alle religioner har noe felles. Gruppen ytrer et ønske om at kommunen lager felles arrangementer for alle kulturer, for eksempel en felles kulturdag. Informantene mener at språk er nøkkelen til integrering og det bør finnes flere muligheter til å lære språk, for eksempel arbeid istedenfor skole. Alle må få kurs og informasjon om ulike veier til språkopplæring.

”Vi er alle mennesker”

KJØNNSENTITET, KJØNNUTTRYKK OG SEKSUELL ORIENTERING

Ifølge gruppen er det et stort behov for økt kunnskap om ulike kjønnsuttrykk og kjønnsidentiteter både hos foreldre, lærere, elever og politiet. Elever burde lære om dette utenom seksualundervisning, da det handler om opplevelse av egen identitet, fremfor seksualitet, og en ikke behøver å være seksuelt aktiv for å identifisere seg som noe annet enn mann/kvinne/heterofil. Kunnskap om dette, i tillegg til seksuelle orienteringer, burde komme tidlig i skolen, noe som

kan gjøre det enklere for unge å finne sin egen identitet, samt at det vil bli lettere å akseptere andre identiteter dersom en vokser opp med åpenhet rundt dette. Videre er det behov for at lærere har god kunnskap om temaet for å formidle det videre. Riktig bruk av pronomen er nødvendig for at unge skal få kjennskap til ulikheter og skape aksept og toleranse for mangfoldet, samtidig som det er viktig å bli omtalt som det en ønsker selv.

I tillegg til kunnskap om ulike kjønnsidentiteter, kjønnsuttrykk og seksuelle orientering er det behov for kunnskap om straffbare ytringer og handlinger, konsekvenser av disse og politiets arbeid på området. Gruppen mener det er behov for informasjonsmøter fra politi både til elever og foreldre, også for å skape større tillit til politi. Dette forutsetter kunnskap hos politiet om temaet kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk og seksuell orientering.

NEDSATT FUNKSJONSEVNE

Flere informanter nevner at det er behov for økt kunnskap i befolkningen. En informant mener at vi i Bærum er opptatt av mangfold, men at dette må komme tydeligere frem i media. Informanten foreslår å vise mer "annerledeshet" i lokalmagasinet Bæringen.

UTSATTE YRKESGRUPPER

Informanter fra en av gruppene uttrykker behov for arbeide med innvandrergrupper der det allerede er utfordringer knyttet til kriminalitet. En informant mener at eldre er fordomsfulle og at tiltak bør vurderes inn mot denne gruppen.

"Situasjonen vil være annerledes om 20 år, og vi må ta tiden til hjelp"

En annen informant anbefaler å koble på ungdomsteamet i kommunen da de jobber mye med temaet. Gruppen mener det er behov for holdningskampanjer i kommunen.

Informanter fra en annen utsatt yrkesgruppe mener det er behov for konflikthåndteringskurs og mer informasjon om temaet. De mener også det hadde vært fint med en felles samling for yrkesgruppen.

Informanter fra en tredje yrkesgruppe mener at det er nødvendig å bli kjent med hverandre for å forebygge hatefulle ytringer. I tillegg er det viktig å tilrettelegge for at barn lærer om temaet fra ung alder, og at mennesker må eksponeres for andre minoriteter og treffe folk fra ulike kulturer, for å minske fremmedfrykten. Andre forslag til tiltak og behov er å ha mindre samtalegrupper med ungdom, utdanning, blandede skoleklasser og fokus på temaet på arbeidsplassene.

RELIGION OG LIVSSYN

Informantene mener det er viktig å fokusere på det som er positivt, og at det ikke er behov for å gjøre ting større enn de er. Det er i tillegg behov for arrangementer slik som kulturfestival og byfest. Informantene poengterer også at flyktningeguidene gjør en viktig jobb, som bidrar til trygghet og til å bli kjent.

Gruppen tror det viktigste er å bli kjent med hverandre og med religioner. Informantene forteller at uansett hva slags type mobbing det dreier seg om i skolen, så er det viktig å ta tak i det.

Det er viktig å jobbe med å forstå hverandre og hva motivet er for mobbingen, selv om dette er en vanskelig jobb. Informantene mener mye kan løses ved å snakke med hverandre, at det handler om folkeskikk, og at vi bør ha et mer livsynsåpent samfunn fremfor et livssynsnøytralt samfunn.

OPPSUMMERING

Behovet for økt kunnskap om temaet går igjen blant informantene. Behov for felles arrangementer, og å bli kjent på tvers av gruppene anses som viktig for å forebygge hatefulle ytringer, fremme mangfold og åpenhet. Her nevnes bla matfestivaler, markeringer under byfesten i Sandvika, kulturfestivaler ol.

I tillegg er det viktig å skape trygge rom for den gode dialogen på tvers av holdninger og meninger. Flere har forslag om stormøter, temakvelder eller dialogmøter der mennesker med ulike holdninger kan møtes for å diskutere, men under noen enkle regler og trygge rammer for dialogen. Dette vil vi komme tilbake til under forslag til tiltak. Informantenes forslag om møteplasser blir og vektlagt i regjeringens strategi mot hatefulle ytringer som nevnt tidligere, og støttet av organisasjonene fra den avsluttende konsultasjonen.

Gjennom den avsluttende konsultasjonen fremkom det flere forslag på tiltak

Hvilke tiltak kan iverksettes? Hva kan organisasjoner, kommune eller politi gjøre?

Rask reaksjon. Samarbeide på tvers	Politiet har mye «makt», viktig at de er synlige og gode rollemodeller	Bli bedre kjent med utsatte grupper
Opplæring på skole	Kompetansehevende kurs for elever og ansatte i offentlige instanser om LHBTIQ+ tematikk og minoritetsidentiteter. Særlig opp mot skole, voksenopplæring, NAV, fritidsklubber	
Jobbe med kunnskap om holdninger. Begge veier. Bli kjent med hverandre		
Økt fokus på holdningsarbeid		
Opplæring med målet - å vite sine rettigheter og muligheter	Organisasjoner kan sette teamet på egen agenda slik at en blir mer bevisst på hva som er oppførsel som fremmer likeverd	
Økt kunnskap og erfaring fra de som har opplevd hendelser	Spre kunnskap om minoritetsgrupper. Får de i banen til å opplyse andre	
Foreldrekurs	Kampanjer på kollektiv trafikk e.l for å forebygge og rette fokus på spesielt det som skjer i det offentlige rom	
Koordinere innsats mot felles mål	Kommune kan jobbe med holdninger i sine tjenester og i det offentlige rom	

4 Oppsummering, videre satsning og handlingsplan

Vårt hovedanliggende med denne undersøkelsen har vært å kartlegge minoritetsgruppens egne opplevelser av hatefulle ytringer. Vi har supplert med en holdningsundersøkelse til innbyggerne i Bærum for å få et større innblikk i tematikken. Denne viser at majoritetens holdninger til de ulike minoritetsgruppene i det store og hele fremstår som positive. Undersøkelsen viser samtidig at negative holdninger til de enkelte minoritetsgruppene eksisterer. Dette må tas med i det videre arbeidet, sammen med grunntanken om at holdninger ikke er statiske og hele tiden vil og bør utfordres og dannes. Dette gjelder negative holdninger til alle grupper. Gjennom intervjuene finner vi at minoritetsgruppene opplever negative hendelser, og at hatefulle ytringer skjer i skolen, i arbeidssammenheng, i det offentlige hjelpeapparatet og arenaer i det offentlige rom. Vi har også fått større kjennskap til hvem som utøver slike ytringer, og at utsatte ofte begrunner dette med manglende kunnskap om mangfold, kulturer og mennesker som ikke er like majoriteten.

Gjennom denne prosessen har kartleggingsteamet avdekket at det er behov for økt kunnskap om temaet og om ulike minoritetsgrupper, både i skolen, hos politiet, i yrker hvor en er spesielt utsatt og i det offentlige hjelpeapparatet. Bærum kommune og Oslo politidistrikt vil bruke funnene videre for vurdering av tiltak som kommunen og politiet skal iverksette i forebyggingsarbeidet mot hatefulle ytringer og handlinger, og i videre handlingsplan som sees på neste side.

HANDLINGSPLAN FOR FOREBYGGING AV HATEFULLE YTRINGER OG HARKRIMINALITET:

MÅL	HOVEDTILTAK	TILTAK	ANSVARLIG	TIDSPLAN
Forebygge hatefulle ytringer og hatkriminalitet	Økt kunnskap og kompetanse	Halvdags-konferanse; Presentere Tryggby-rapporten og gjøre den kjent. Publiseres på kommunen og politiets intranett, kommunens nettside, skrive leserinnlegg i lokale media	Bærum kommune og Oslo politidistrikt	Høsten 2022
		Samarbeid på tvers for økt kunnskap, mellom tjenestene og frivillige organisasjoner, blant annet gjennom dialog-verksted	Bærum kommune og Oslo politidistrikt	Løpende
		Årlig frokostseminar om hatefulle ytringer og hatkriminalitet i forbindelse med den årlige rapporten om anmeldt hatkriminalitet i Oslo politidistrikt	Bærum kommune og Oslo politidistrikt	Årlig
		Årlig konferanse om ungdom og ekstremisme	SLT i Asker og Bærum sammen med Oslo politidistrikt	Årlig
	Mer kunnskap om hat, krenkelser og negative erfaringer blant barn og ung	Sammenstille tall fra Ungdata og elevundersøkelsen for å supplere denne kartleggingen med kunnskap om barn og unge	Bærum kommune og Oslo politidistrikt	Høsten 2022/ våren 2023
	Skape gode menneskemøter	Opplæring i metodikk for å arrangere folkemøter	Eksterne aktører	Høsten 2022/ våren 2023
		Arrangere folkemøter i samarbeid med frivillige organisasjoner	Bærum kommune og Oslo politidistrikt	Løpende
		Dialogmøter mellom kommune, politi og frivillige organisasjoner	Bærum kommune og Oslo politidistrikt	Løpende
	Holdnings-skapende arbeid	Kampanjer i sosiale medier, videoklipp, brosjyremateriell, plakater etc. om hatefulle ytringer og hatkriminalitet	Bærum kommune og Oslo politidistrikt	Løpende
	Åpen tiltaksutvikling	Invitere frivillige organisasjoner til åpen prosess for å utvikle forebyggende tiltak	Bærum kommune og Oslo politidistrikt	Høsten 2022/ våren 2023

KILDEHENVISNING:

- 1 Folkehelseinstituttet (2022). Folkehelseprofil 2022 Bærum.
Hentet fra [Folkehelseprofil-2022-nb-3024-Bærum.pdf](#) (baerum.kommune.no)
- 2 Bærum kommune (2021). Sammen skaper vi fremtiden.
Hentet fra [Sammen skaper vi fremtiden, visjon for bærumssamfunnet](#) (baerum.kommune.no)
- 3 Barne- og likestillingsdepartementet (2016). Regjeringens strategi mot hatefulle ytringer 2016-2020.
Hentet fra [Strategi mot hatefulle ytringer](#) (regjeringen.no)
- 4 Kulturdepartementet (2020). Handlingsplan mot diskriminering av og hat mot muslimer (2020-2023).
Hentet fra [Handlingsplan mot diskriminering av og hat mot muslimer 2020-2023](#) (regjeringen.no)
- 5 Tryggby Norge forvalter tilskudd til forebygging av ekstremistisk hat og vold, og tilskuddet forutsetter samarbeid med sivilsamfunnsorganisasjoner.
Nordic Safe Cities (u.å.). Trygg by Norge. Hentet fra [Hjem - Nordiske trygge byer](#) (nordicsafecities.org)
- 6 Gjensidigestiftelsen (u.å.). Trygge, norske byer. Hentet fra [Trygge, norske byer - Gjensidigestiftelsen](#)
- 7 Bærum kommune (2019). Handlingsplan for kjønns- og seksualitetsmangfold i Bærum kommune.
Hentet fra [Handlingsplan for kjønns- og seksualitetsmangfold 2019-2022](#) (baerum.kommune.no)
- 8 Bærum kommune & Oslo politidistrikt, (2019). Lokal handlingsplan for forebygging av hatkriminalitet og voldelig ekstremisme. Hentet fra [Handlingsplan-for-forebygging-av-hatkriminalitet-korrektur-10-sept.pdf](#) (baerum.kommune.no)
- 9 Straffeloven (2005). Lov om straff (LOV-2005-05-20-28). Lovdata.
Hentet fra [Lov om straff \(straffeloven\) - Kapittel 20. Vern av den offentlige ro, orden og sikkerhet - Lovdata](#) (baerum.kommune.no)
- 10 Likestillings- og diskrimineringsombudet (2015). Hatytringer og hatkriminalitet.
Hentet fra [Hatytringer og hatkriminalitet.indd](#) (ldo.no)
- 11 Den høyere påtalemyndighet (2021). Riksadvokatens mål og prioriteringer for 2021.
Hentet fra [Riksadvokatens mål og prioriteringer for 2021 - Riksadvokaten](#)
- 12 Oslo politidistrikt (2021). Hatkriminalitet. Anmeldt hatkriminalitet i 2020.
Hentet fra [Hatkriminalitet. Anmeldt hatkriminalitet i 2020](#) (politiet.no)
- 13 Bærum kommune (u.å.). Trygghetsprogrammet.
Hentet fra [48215-bk-trygghetsprogrammet-2020_3-folds-brosjyre-ferdig22.09.20.pdf](#) (baerum.kommune.no)
- 14 Kantar (2019). Politiets innbyggerundersøkelse 2019.
Hentet fra [innbyggerundersokelsen-2019.pdf](#) (politiet.no)
- 15 LHBT+ en samlebetegnelse for mennesker med ulikt kjønnsuttrykk, kjønnsidentitet eller seksualitet enn majoriteten, slik som mennesker som er lesbiske, homofile, bifile, transpersoner, interseksuelle eller queer/skeiv.
Bufdir (2015). Lhbtiq-ordlista. Hentet fra [Lhbtiq-ordlista](#) (bufdir.no)
- 16 Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2017). Holdninger til lhbtiq-personer.
Hentet fra [Holdninger til lhbtiq-personer](#) (bufdir.no)
- 17 Oslo politidistrikt (2022). Anmeldt hatkriminalitet i Oslo politidistrikt 2021.
Hentet fra [Anmeldt hatkriminalitet](#) (politiet.no)
- 18 Oslo politidistrikt (2021). Hatkriminalitet. Anmeldt hatkriminalitet i 2020.
Hentet fra [Hatkriminalitet](#) (politiet.no)
- 19 Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter (2017). Holdninger til jøder og muslimer i Norge 2017 – en befolkningsundersøkelse og minoritetsstudie.
Hentet fra [hl-rapport_29mai-web.pdf](#) (hlsenteret.no)
- 20 Banafsheh, A., Ellefsen, R. & Sandberg, S. (2021). «Jævla terrorist!» Muslimhets og hverdagsmotstand. I G.Ødegård & W. Pedersen (Red.), Ungdommen (s. 317-335). Cappelen Damm Akademisk.
- 21 Intervjuguiden ligger vedlagt rapporten. Denne ble tilpasset de ulike gruppene, og ble brukt som en veileder for intervjuet.
- 22 Ifølge Bufdir betyr heteronormativitet at heteroseksualitet stort sett blir tatt for gitt når mennesker møtes. Heteronormen omfatter de kulturelle og sosiale institusjoner, normer, praksiser og språk som reflekterer at samfunnet og kulturen forutsetter at alle mennesker er heterofile.

Bufdir (2015). Lhbtiq-ordlista. Hentet fra [Lhbtiq-ordlista](#) (bufdir.no)

